

Ніна Босак

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
і методики навчання фахових дисциплін ДЗ
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
e-mail: nina.bosak@ukr.net

Світлана Лазаренко

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української філології
і методики навчання фахових дисциплін ДЗ
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
e-mail: svetlana.lazarenko.35@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5460-290X

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ ВКЛЮЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ: ВИДИ, ДЖЕРЕЛА, ФУНКЦІЇ

У статті розглянуті особливості функціонування інтертекстуальних включень у сучасному українському політичному дискурсі. Встановлені найбільш вживані види інтертекстуальних включень: власне інтертекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, інтертекст як троп й інтермедіальний троп. Виявлені їх репрезентанти та основні джерела. Визначені та проаналізовані основні функції інтертекстуальних включень у сучасному українському політичному дискурсі, а саме: текстотвірна, акцентувальна, образотвірна, оцінювальна, евфемістична, контактовстановлююча, стверджувальна (стверджувально-посилувальна та стверджувально-заперечна), ілюстративна, інформаційно-констатувальна, презентативна.

Ключові слова: політичний дискурс, інтертекстуальність, інтертекстуальні включення, функції.

Bosak Nina, Lazarenko Svitlana. The intertextual inclusions in the modern Ukrainian political discourse: types, sources, functions

The article is devoted to the study of intertextual inclusions in the modern Ukrainian political discourse. The most used types of intertextual inclusions are established: intertextuality proper, metatextuality, hypertextuality, intertext as a trope and intermedial trope. Means of their representation established. The sources of intertextual inclusions are identified, among which the most common are: political, religious, scientific, regulatory, everyday and everyday / aesthetic discourse. It is noted that the type of intertextual inclusion that is used in political discourse, as well as its source, is mainly determined by the intentions of the politician, his communicative strategies and tactics, as well as the characteristics of the audience that the discourse is aimed at, its conditions and such parameters as preparedness / spontaneity of speech. The main functions of intertextual inclusions used in modern Ukrainian political discourse are established, namely: text-forming, accenting, image-forming, evaluating, euphemistic, contact-setting, affirmative, illustrative, information-stating, presentative.

Key words: political discourse, intertextuality, intertextual inclusion, functions

Вступ і аналіз публікацій з теми дослідження. Теорія інтертекстуальності, що виникла у другій половині ХХ століття як одне з ключових питань міждисциплінарної теорії, яка об'єднує дані таких наук, як: лінгвістика тексту, семіотика, текстологія, риторика, психолінгвістика, герменевтика, поетика тощо, зруйнувала уявлення про текст як про лінійне замкнуте утворення. На думку засновника цієї теорії Ю. Кристевої, «будь-який текст побудований як мозаїка цитатій, будь-який текст – продукт вбирання і трансформація якого-небудь іншого тексту» [Кристева 2000, с. 429]. Цієї ж думки дотримувався й інший відомий французький учений Р. Барт, чий внесок у розвиток теорії інтертекстуальності беззаперечний. Він трактував текст як об'їдання інших текстів, «переплетіння багатьох голосів, багато чисельних кодів, одночасно переплутаних і незавершених» [Барт 1989, с. 459], стверджував, що текст «існує лише завдяки міжтекстовим відношенням, завдяки інтертекстуальності» [Барт 1989, с. 428].

Теорія інтертекстуальності активно розроблена в літературознавстві та семіотиці (М. Бахтін, Ю. Лотман, Ю. Кристева, Р. Барт, Ж. Женетт, Р. Лахманн, Ж. Дерріда, І. Ільїн, Т. Вінокур тощо). Лінгвістичні до-

слідження теорії інтертекстуальності пов'язані здебільшого з аналізом художнього дискурсу (І. Смірнов, Н. Фатєєва, І. Арнольд, Н. Кузьміна, К. Сідоренко, Ю. Солодуб, Ю. Степанов, М. Гаспаров, О. Красильникова, О. Лашина, І. Толочин, Л. Шахова, Н. Зубакова), наукового дискурсу (К. Даїрова, О. Михайлова, В. Чернявська, Л. Тихомирова, В. Арбузова), рекламного дискурсу (К. Баранов, О. Каверина) і дискурсу ЗМІ (О. Земська, С. Сметанина, Г. Солганик, Ю. Воронцова, Н. Кузьміна).

Сучасний політичний дискурс також містить інтертекстуальні зв'язки. Адже, як зазначає один із дослідників політичної комунікації А. Чудінов, «Сучасний політичний текст часто побудований і сприймається як свого роду діалог з іншими людьми, текстами та культурами» [Чудінов 2009, с. 58] і далі «Сучасний політичний текст часто є насиченим прихованими та відвертими цитатами, ремінісценціями, алюзіями метафорами; його повне сприйняття можливе лише в дискурсі з урахуванням фонових знань з різних галузей культури» [Чудінов 2009, с. 58].

У науковій літературі є чимало праць, що присвячені дослідженню інтертекстуальності політичного дискурсу (М. Бахтин, Р. Барт, Д. Гудков, В. Красних, Ю. Кристева, Н. Кузьміна, С. Сметанина, А. Чудінов, Т. Марченко, О. Спірідовський), однак, вважаємо, що треба поширювати кількість досліджень, оскільки поглиблений усебічний аналіз інтертекстуальності в різних дискурсах, у різних жанрах одного й того ж дискурсу істотно збагатить уявлення про інтертекстуальність як про одну з основних текстотвірних категорій.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного поглибленого вивчення функціонування інтертекстуальних включень у сучасному українському політичному дискурсі.

Мета дослідження – визначити основні види інтертекстуальних включень, що використовують у сучасному українському політичному дискурсі, встановити засоби їх репрезентації; виявити основні джерела інтертекстуальних включень; встановити фактори, що детермінують вибір виду та джерела інтертекстуального включення в сучасному політичному дискурсі; діагностувати функції інтертекстуальних включень у сучасному українському політичному дискурсі.

Предметом дослідження є інтертекстуальні включення сучасного українського політичного дискурсу. **Матеріалом** слугували звернення, виступи, інаугураційні промови українських політиків 2013-2019 рр. Вибір матеріалу обумовлений екстралінгвістичними факторами, а саме бурхливими змінами в політичному, економічному, культурному житті країни, що знайшли відображення також у лінгвістичних особливостях політичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науковій літературі представлені різні класифікації інтертекстуальності (П. Тороп, Ж. Женетт, Н. Фатєєва, І. Арнольд, І. Толочин, К. Іванова, О. Михайлова, Б. Отт (Brian Ott), К. Уолтер (Cameron Walter). Для нашого дослідження найбільш релевантною є класифікація Н. Фатєєвої, оскільки вона одночасно враховує різні критерії розмежування текстової взаємодії. Як зазначає сама дослідниця: «Класифікація, що ми пропонуємо, ґрунтується на основних класах інтертекстуальних відношень, які відзначив Женетт, а принципи, які запропонував Троп (виокремлення способів і рівнів прилягання), стають точкою відліку для таких категорій, як атрибутивність – неатрибутивність позиченого тексту чи його частини, експлікований чи імпліцитний характер атрибуції, спосіб й обсяг представлення тексту-першоджерела в тексті-реципієнті» [Фатєєва 2000, с. 121]. Крім того, у класифікації Н. Фатєєвої враховано розмежування конструктивної та реконструктивної контекстуальності, що розробив І. Смірнов.

Н. Фатєєва виокремлює такі види інтертекстуальності: власне інтертекстуальність, пара текстуальність, мета текстуальність, гіпертекстуальність, архітекстуальність, інші види інтертекстуальності, поетична парадигма [Фатєєва, 2000].

У результаті аналізу сучасного українського політичного дискурсу встановлено, що серед усіх вищезазначених видів інтертекстуальності продуктивніше функціонують такі види:

1. Власне інтертекстуальність, що може бути репрезентована: атрибутивною цитатою з точним відтворенням зразка: *Господь почув святу Шевченкову молитву: «І всім нам вкупі на землі Єдиномислиє подай і братолюбіє пошли»* (В. Ющенко), *Як писав Василь Симоненко: «Україно...Хай мовчать Америки й Росії, коли я з тобою говорю!»* (Л. Кравчук); атрибутивною цитатою, але з неточним відтворенням зразка: *Як казав Шевченко, «І буде суд, і буде кара...» – хай про це пам'ятають звірі з Печерських пагорбів* (О. Тягнибок); атрибутивною перекладною цитатою: *Але, як казав великий Блез Паскаль, «існує достатньо світла для тих, хто хоче бачити і достатньо темряви для тих, хто не хоче»* (І. Сукач); цитатою без атрибуції: *Тільки разом! Борітеся – поборете!* (І. Зіельс); перекладною цитатою без атрибуції: *Зі свого боку я з якнайбільшим розумінням і прихильністю буду ставитися до потреб і прагнень людей, враховуючи ті помилки, які бувають у кожної влади, бо ж помилок не припускається лише той, хто нічого не робить* (В. Янукович); трансформованою перекладною цитатою без атрибуції: *Ми сьогодні не виграли бій, але це точно не означає, що ми програли війну* (П. Порошенко); алюзією: *Бо саме американці і Європа, використовуючи спец фонди, робили*

все для формування «п'ятої колони» в Україні (П. Симоненко); *Хтось думав, що, воюючи проти прем'єр-міністра, відкривають дорогу до влади. Але насправді вийшла піррова перемога!* (Ю. Тимошенко) – уточни-мо, що ми дотримуємося широкого підходу щодо трактування сутності алюзії й визначаємо алюзію як натяк на відомий широкому загалу історичний, культурний, економічний, політичний або побутовий факт, що створює певний підтекст, породжує в реципієнта асоціації з подією / фактом; також відзначимо, що в сучасному українському політичному дискурсі функціонують переважно історичні алюзії; центонними текстами: наприклад, звернення ЛІМГО «Спілка Українок» до народу закінчується центонним текстом, що складається з уривків з поезій Т. Шевченка «О люди! люди небораки!..» і Марія.

2. Метатекстуальність, що представлена інтертекстом-переказом, наприклад: *Зараз у нас щось відбувається навпаки. Стоять палатки – немає людей. Мені це нагадує, вибачте, той хорошиший єврейський анекдот, в якому говориться: «Господин секретар, чи товариш секретар, ваше указание выполнено, за два дня создан колхоз тчк шлите колхозников»* (В. Ющенко) – основну думку свого виступу В. Ющенко акцентує переказом загальновідомого анекдоту, що також є яскравою ілюстрацією його позиції відносно подій, що відбувалися на Майдані 2006 року; грою з претекстом, наприклад: *І зараз я зрозумів, що таке «Армія, мова, віра. Розкрати армію, штучно розділити людей мовою – тому і віри вам немає», «Так що кандидатів багато – когось, крім вас, оберемо»* (В. Зеленський) – оратор у зверненні до П. Порошенка обігрує лозунги передвиборчої кампанії останнього, тобто, взявши за основу текст П. Порошенка, В. Зеленський полемізує з ним і створює власний текст.

3. Гіпертекстуальність – яскравим прикладом є звернення В. Омеляна до В. Зеленського, в основі цього звернення саркастична критика виступу останнього на IForum.

4. Інтертекст як троп: *Будемо менше дихати, чи відіємо як Чіполіно?* (Є. Захаров); інтермедіальний троп: *Парламент не повинен бути «фабрикою проблем»* (В. Ющенко), *Принцип: «А баба яга против» - это не наш принцип* (Н. Шуфрич).

Аналіз виступів та звернень українських політиків дозволяє констатувати, що основними джерелами інтертекстуальних включень, що в них функціонують, є: 1) інституціональний (статусно-орієнтований) дискурс, серед різновидів якого частіше використовуються такі: релігійний дискурс: *Будь-який агресор на кордоні України має згадати Євангельську мудрість: хто з мечем прийде, той від меча і загине* (П. Порошенко); політичний дискурс: *Ще одне дуже важливе, я вважаю, для кожного з нас це справа честі – «чужих дітей не буває», і це правда* (В. Гройсман) (цитата Х. Клінтон); нормативно-правовий: *І хочу нагадати, що я несу особисту відповідальність за зовнішню політику України за Конституцією України* (В. Зеленський); науковий: *Будь-яка дія викликає протидію, вчить третій закон Ньютона* (П. Порошенко); 2) персональний (особистісно-орієнтований) дискурс, серед різновидів якого найбільш продуктивними є: побутовий (анекдоти, прислів'я, приказки, листи, побутові розмови тощо): *«Не було щастя, та нещастя помогло», – мовить українська приказка* (П. Порошенко), буттєвий / естетичний (літературні, музичні, кінематографічні твори, твори зображувального мистецтва тощо): *Давайте ж тепер з радістю заспіваємо їм: «До побачення, наш ласкавий парламент» і помахавмо рукою* (В. Рабінович).

Відзначимо, що вид інтертекстуального включення, що використовується в політичному дискурсі, та його джерело (претекст) здебільшого обумовлений тим, який вплив на аудиторію хоче здійснити оратор, що пов'язано зі специфікою самого політичного дискурсу, одна з основних функцій якого – маніпулятивна. Підтвердження наших думок знаходимо в дослідженні О. Попової, яка відзначає: «Інтертекстуальність у політичному дискурсі є одним з потужних засобів впливу в боротьбі за владу, а види інтертекстуалізмів пов'язані з жанром політичного дискурсу та обумовлені політичними завданнями та інтенціями автора» [Попова 2007, с. 4]. З огляду на викладене вище вважаємо доцільним проаналізувати функції інтертекстуальних включень у політичному дискурсі.

Аналіз сучасного політичного українського дискурсу засвідчує, що інтертекстуальні включення вживаються в ньому здебільшого одночасно з декількома функціями, тобто характеризуються поліфункціональністю. Так, наприклад, інаугураційна промова В. Зеленського починається словами його сина: *«Після перемоги на виборах мій шестирічний син сказав: «Та! По телевізору кажуть, що «Зеленський – Президент...» Виходить, що...я...теж Президент?!» І тоді це прозвучало як жарт, але згодом я зрозумів, що насправді це істина»*. Ці слова, по-перше, були покладені в основу розгортання всієї промови, стали її лейтмотивом (кожен з нас Президент); по-друге, вони акцентували гасло передвиборчої кампанії В. Зеленського «Зробимо це разом»; по-третє, і це, на наш погляд, є найголовнішим, – сприяли створенню образу нового Президента, образу, що кардинально відрізняється від образів його попередників та на цей час найбільше задовольняє запити простих громадян; це образ батька, який любить своїх дітей настільки, що, ставши Президентом, апелює не до пафосних висловлювань відомих політичних, наукових, культурних і релігійних діячів, а до слів дитини (надалі в деяких своїх політичних виступах В. Зеленський також буде використовувати цей об-

раз). Отже, в цьому випадку інтертекстуальне включення виконує одразу три функції: текстотвірну, акцентувальну, образотворчу.

Вважаємо, що про акцентувальну функцію інтертекстуальних включень можемо говорити в тому випадку, коли оратор у своєму політичному дискурсі вживає елементи власних текстів (гасла, виступи, передвиборчі програми, дебати тощо) і тим самим акцентує на них увагу реципієнта. Так, гасло передвиборчої кампанії В. Зеленського як інтертекстуальне включення з акцентувальною функцією зустрічаємо в деяких його подальших виступах, наприклад: *«Ми зможемо зробити це тільки разом. Не випадково девізом нашої кампанії було: «Зробимо це разом» (виступ на IForum); «Ми зробимо це разом. Ми зробимо їх ще раз» (виступ на з'їзді партії «Слуга народу» 07.06.19 р.)*

Образотворчу функцію в інаугураційній промові В. Зеленського виконує й інше інтертекстуальне включення: *«Дозвольте мені процитувати одного американського актора, який став класним американським президентом: «Уряд не вирішує наших проблем. Уряд і є нашою проблемою».* Використовуючи цитату Р. Рейгана, В. Зеленський проводить паралель між ним і собою, при цьому замість прізвища американського Президента він свідомо використовує дефініцію-характеристику: актор – класний Президент, оскільки в цьому випадку навіть людина, незнайома з діяльністю Р. Рейгана, швидко встановить асоціативний зв'язок (у деяких подальших зверненнях В. Зеленський також використовує запозичення з текстів Р. Рейгана, наприклад, у виступі перед молоддю на IForum, що ще раз підтверджує бажання В. Зеленського провести паралель між собою і американським актором, який став сильним Президентом).

Поліфункціональність інтертекстуального включення спостерігаємо також у промові П. Порошенка після виборів, на початку та в кінці якої використані цитати У. Черчилля. У такий спосіб П. Порошенко, по-перше, асоціює себе з британським політиком; по-друге, проводить паралель між ситуаціями, що склалися під час парламентських виборів у Великобританії в 1945 році та під час виборів Президента України в 2019 році, імпліцитно оцінюючи останню, адже деякі дослідники характеризують вибори 1954 року в Великобританії парадоксальними та непередбачуваними і причиною поразки У. Черчилля називають невдячність електорату, який віддав перевагу не досвідченому політику, а менш відомому К. Еттли. Отже, в аналізованому випадку інтертекстуальне включення виконує образотворчу та оцінювальну функції.

З оцінювальною функцією використаний інтермедіальний троп у виступі П. Порошенка, де він характеризує передвиборчу кампанію В. Зеленського: *«Це дуже нагадує фільм «Еквілібріум». Там, в уявному місті мешканці можуть бачити свого лідера лише на величезних екранах. І всі емоції і будь-який порив до дії і свободи – придушується».* Порівнюючи дії героя фільму та дії В. Зеленського, П. Порошенко не тільки оцінює останні, а й зауважено їх критикує, тому можемо говорити, що в цьому випадку інтертекстуальне включення виконує ще й евфемістичну функцію.

Важливим фактором, який впливає на вибір інтертекстуального включення, що входить в політичний дискурс, є, на наш погляд, адресат. Адже для того, щоб вплив був ефективний, необхідно встановити контакт з аудиторією, а це неможливо без урахування її особливостей. Так, наприклад, у виступі В. Зеленського на IForum спостерігаємо вживання прецедентних імен, інтермедіального тропу, пов'язаних з інформаційними технологіями: *«Є такий товариш Гуттенберг. Я би його назвав зарослим Стівом Джобом», «Це, безперечно, унікальна штука, це такий собі унікальний новий технологічний доктор Хаус».* У такий спосіб оратор демонструє освіченість з тими реаліями, що близькі аудиторії, позиціонує себе як її частину, що, в свою чергу, невимушено робить аудиторію відкритою впливу оратора. У цьому випадку можемо говорити про контактостановлюючу функцію інтертекстуального включення в політичному дискурсі.

Як свідчить аналіз сучасного політичного українського дискурсу, інтертекстуальні включення часто виконують у ньому стверджувальну функцію, сутність якої, на наш погляд, у використанні запозичень з чужих текстів для підтвердження правильності власної позиції. При цьому ця функція може бути реалізована двома підвидами: 1) стверджувально-посилювальна функція – правильність позиції оратора підтверджується інтертекстуальними включеннями, тотожними за змістом, так, наприклад, П. Порошенко стверджує правильність своєї політичної програми, спрямованої на євроінтеграцію, використовуючи в інаугураційній промові цитати відомих культурних діячів України: *«Ми, українці, «живий вогник у сім'ї європейських народів і діяльні співробітники європейської цивілізаційної праці». Так казав Іван Франко. «Стояти ногами й серцем на Україні, свої голови держати в Європі», - заповідав Михайло Драгоманов»; 2) стверджувально-заперечувальна функція – правильність позиції оратора відстоюється запереченням / критикою змісту інтертекстуальних включень, запозичених з чужих текстів, наприклад, В. Омелян у своєму зверненні до В. Зеленського використовує інтертекстуальні включення (цитати, алюзії, претекстом яких є виступ останнього на IForum, критикує їх, тим самим відстоюючи правильність власної діяльності).*

У політичному дискурсі інтертекстуальні включення також виконують функцію самовираження / самопрезентації оратора. Сутність цієї функції вбачаємо в тому, що інтертекст, використаний у промові

політика, дозволяє зробити висновок щодо його культурно-політичних поглядів, його культурно-політичної зрілості. При цьому потрібно враховувати такий параметр політичного дискурсу, як підготовленість / спонтанність, оскільки в першому випадку інтертекстуальні включення ретельно добирає з урахуванням очікуваного ефекту група спічрайтерів, тобто в цьому випадку інтертекстуальні включення презентують не стільки особистість самого політика, скільки його політичну команду. У випадку ж спонтанного / не підготовленого виступу інтертекстуальні включення розкривають внутрішній світ самого оратора. Аналіз сучасного українського політичного дискурсу дозволяє зробити висновки, що у підготовлених виступах найбільш вживаними є інтертекстуальні включення, запозиченні з різних видів інституціонального дискурсу; при цьому серед усіх видів інтертекстуальності домінує власне інтертекстуальність, представлена здебільшого атрибутивними цитатами. Зауважимо, що виступи політиків, які дотримуються європейського курсу, містять здебільшого цитати українських, європейських, американських культурно-політичних діячів; якщо ж у їхній промові зустрічаються запозичення культурно-політичних діячів Росії, то вони, як правило, критикуються, осміюються або використовуються в контексті з негативною конотацією. Наприклад, *Єдиний відомий деяким членам Партії регіонів поет Пушкін писав: «Быть можно идеальным человеком и думать о красе ногтей»* (І. Геращенко) – в аналізованому випадку цитата великого російського письменника, з одного боку, є підтвердженням думки, яку політик розвиває далі у своєму виступі, а саме: у політика внутрішній світ має гармоніювати з зовнішнім образом, тобто інтертекстуальне включення виконує стверджувально-посилувальну функцію; з іншого боку, вона включена в контекст, зміст якого має негативне забарвлення: викриття неграмотності опозиційної партії. Використання в контексті з негативною конотацією інтертекстуальних включень, запозичених з російської літератури (вірш М. Лермонтова «Прощавай, немиа Росія»), спостерігаємо також у виступі П. Порошенка в Києві з нагоди введення безвізового режиму з Європейським Союзом. У спонтанному політичному дискурсі використовують переважно інтертекстуальні включення, запозичені з персонального дискурсу, серед різновидів інтертекстуальності домінують власне інтертекстуальність, представлена безатрибутивними цитатами (здебільшого це висловлювання простих громадян, цитати із загальновідомих літературних, музичних, кінематографічних творів, прислів'я, приказки); метатекстуальність, представлена інтертекстом-переказом (претекстом у цьому випадку є здебільшого анекдоти, сюжети відомих літературних, кінематографічних творів) й інтермедіальний троп.

Інтертекстуальні елементи можуть виконувати в сучасному політичному дискурсі ілюстративну функцію: прикладом цього є цитування П. Порошенком у своєму виступі в Любліні листа Омеляна Ковча, зміст якого демонструє силу духу в боротьбі проти злісного режиму, а також інформативно-констатувальну функцію: *Хочу знову вам процитувати підсумковий документ Саміту і виступ Генерального секретаря НАТО. Тут написано, що ми ретельно обговорювали перспективи запровадження під керівництвом ООН Миротворчих сил на Донбасі* (П. Порошенко). Відзначимо, що інтертекстуальні включення завжди містять в собі певну інформацію (інформацію про текст-джерело, про відношення оратора до нього, про особистість самого оратора тощо), тому, говорячи про інформаційно-констатувальну функцію інтертекстуальних включень у сучасному політичному дискурсі, маємо на увазі, перш за все, їх використання з метою об'єктивної / емоційно-нейтральної інформації про певну політичну подію / факт.

Висновки. У сучасному політичному українському дискурсі інтертекстуальні включення функціонують досить активно, найбільш вживаними є такі види інтертекстуальності: власне інтертекстуальність, метатекстуальність, гіпертекстуальність, інтертекст як троп та інтермедіальний троп. Джерелами інтертекстуальних включень є інституціональний дискурс (політичний, релігійний, науковий, нормативно-правовий) і персональний дискурс (побутовий і буттєвий).

Вид інтертекстуального включення та його джерело обумовлені здебільшого інтенціями політика, його комунікативними стратегіями й тактиками. Враховують також особливості аудиторії та умови проведення дискурсу. Крім того, використання інтертекстуального включення обумовлено таким параметром, як підготовленість / спонтанність виступу.

Інтертекстуальні включення в сучасному політичному українському дискурсі здебільшого поліфункціональні. Серед їхніх основних функцій виокремлюємо такі: текстотвірна, акцентувальна, образотвірна, оцінювальна, евфемістична, контактовстановлювальна, стверджувальна (стверджувально-посилувальна та стверджувально-заперечна), ілюстративна, інформаційно-констатувальна, презентативна. Проте всі вони підпорядковані одній найбільш релевантній для політичного дискурсу функції – маніпуляція свідомістю людей з метою отримати перемогу в боротьбі за владу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт, Р. (1989). *Избранные работы. Семиотика. Поэтика*. Москва, 616 с.
2. Кристева, Ю. (2000). Бахтин, слово, диалог и роман. [В:] *Французская семиотика: От структурализма к постструктурализму*. Москва, с. 427-457.

3. Попова, Е. А. (2007). *Интертекстуальность как средство воздействия в политическом дискурсе: на материале англоязычных текстов о политической карьере А. Шварценеггера*: автореф. дис.... канд. филол. наук: спец. 10.02.04 – германские языки. Самара, 20 с.
4. Чудинов, А. П. (2009). *Современная политическая коммуникация*. Екатеринбург, 292 с.
5. Фатеева, Н. А. (2000). *Контрапункт интертекстуальности, или Интертекст в мире текстов*. Москва, 280 с.

УДК: 81'27:314.15

DOI:10.32626/2309-9771.2019-50-20-26

Ганна Вусик
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української мови та славістики
Бердянського державного педагогічного університету
e-mail: hanna.vusyk@gmail.com
ORCID: 0000-0003-1111-5172

Еліна Олійник
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української мови та славістики
Бердянського державного педагогічного університету
e-mail: elina-ol@ukr.net
ORCID: 0000-0003-1513-6026

Неля Павлик
кандидат філологічних наук, доцент кафедри
української мови та славістики
Бердянського державного педагогічного університету
(Бердянськ, Україна)
e-mail: pavliknelya80@gmail.com
ORCID: 0000-0002-2957-6973

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРОСТОРИ

У статті увагу зосереджено на осмисленні проблем міграційної політики щодо вимушено переміщених осіб у сучасному міжнародному просторі, уточненні понять «біженець» та «шукач притулку», аналізі ключових етапів появи біженства, вияві проблем, з якими стикаються біженці в нових умовах проживання.

Стаття написана на основі аналізу міжнародних та національних законодавчих актів; статистичних обрахунків; наукових публікацій у галузі права, політології, історії, соціології, економіки, культурології; з використанням методичних та нормативних документів тощо.

Ключові слова: вимушена міграція, вимушено переміщені особи, міграційна політика, біженець, шукач притулку.

Vusyk Hanna, Oleynik Elina, Pavlik Nelia. Theoretical and methodological understanding of the problems of migration policy in relation to internally displaced persons in the modern international space.

In recent years, given the importance of the problem of forced displacement, migration processes are considered as a separate scientific field, which is based on an integrated approach to the study of the refugee issue in the modern world.

The objective of this article is to understand the problems of immigration policy in relation to internally displaced personality in the modern international stage, the clarification of the concepts "refugee" and "asylum seeker", an analysis of the key stages of the emergence of a refugee. The manifestations of the problems of refugees facing new living conditions and social adaptation.

The article is based on the analysis of international and national legislation; statistical calculations; scientific publications in the field of law, political science, history, sociology, economics, cultural studies; using methodological and regulatory documents and the like. In the process of research a set of methods of scientific research is used: the interpreter-analytical method on the basis of which Ukrainian and foreign sources were studied with the use of synthesis, analysis, systematization and generalization; the method of theoretical generalization, which contributed